

Kauniaisten lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma 2011 - 2016

KV hyväksynyt 12.9.2011 § 51

Kauniaisten kaupunki
Grankulla stad

Sisältö

1.	Alkusanat	3
2.	Miksi lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma?	4
2.1	Mitä hyötyä lapsi- ja nuorisopoliittisesta ohjelmasta on?	4
2.2	Lainsäädäntö ja muut perustelut lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmalle	4
3.	Ohjelman käsikirjoittajina lapset ja nuoret	6
3.1.	Lasten ja nuorten osallistuminen ohjelman valmisteluun	6
3.2.	Lapsille ja nuorille tärkeitä asioita	6
3.3	Parempaa palvelua ja tukea, kiitos!	6
4.	Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman arvot ja visio	7
5.	Toimenpideohjelma.....	9
6.	Taustamateriaali	17
6.1	Kauniaisten lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämistyö vuodesta 2007 alkaen	17
6.2	Kauniaisten lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman rakenne	18
6.3	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuranta, Terveys 2015 indikaattorit.....	19
6.4	Ohjelman käsikirjoittajina lapset ja nuoret, materiaali	20
6.5	Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tekemiseen osallistuneet tahot	22
7	Kirjallisuutta.....	23

1. Alkusanat

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistaminen on ollut hieno kokemus. Prosessi lähti liikkeelle valtuuston tekemästä aloitteesta kirjata ohjelman valmistaminen kaupungin strategiseksi tavoitteeksi. Teimme hyvän ratkaisun, kun päätimme, että lapset ja nuoret osallistuvat ohjelman valmisteluun mahdollisimman kattavasti. Sen lisäksi pidimme selvänä, että mukana ovat kaikki, jotka tekevät työtä lasten ja nuorten kanssa: koulut, nuoriso-, sivistys-kulttuuri-, liikunta-, sosiaali- ja terveys- ja yhdyskuntatoimi sekä muut lasten ja nuorten kanssa toimivat tahot. Tejo (hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen) – poikkihallinnollinen työryhmä oli luonnollinen valinta koordinoijaksi ja työrukkaseksi, joka raportoi työn etenemisestä kaupunginjohtajan johtoryhmälle. Kaupunginjohtaja nimesi koordinaatioryhmän, jonka aktiivisena puheenjohtajana on toiminut Anna Lena Karlsson-Finne. Ryhmään nimettiin lasten ja nuorten lisäksi luottamushenkilöitä kaikista lautakunnista.

Ohjelman valmistamiseen velvoittavaa lainsäädäntöä on runsaasti. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tulisi sisältää nuorisolain määrittelemän kohderyhmän mukaisesti tavoitteita alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolosuhteiden parantamiseksi. Tässä ohjelmassa rajataan nuoruusikä ikävuosiin 13–22 ja rajoitutaan käsittelemään pääasiassa alle 18-vuotiaita. Perhepalveluissa tosin yhdistyy nuorisolain kohderyhmän ääripäät: pikkulapset ja heidän alle 29-vuotiaat vanhempansa.

Ohjelman valmistelun aikana olemme kuulleet lasten ja nuorten ajatuksia ja saaneet lasten ja nuorten tuottamaa uutta materiaalia. Sen lisäksi meillä oli jo valmiina useita tutkimuksia, selvityksiä ja strategioita, joista saatavaa tietoa hyödynnettiin myös tässä kehittämistyössä (Taustamateriaali, kuva 1). Ohjelma syntyi valokuvista, piirustuksista, kirjoituksista, uutisvideosta, ryhmätöiden tuotoksista, selvitysten ja kyselyjen tuloksista ja vahvoista kannanotoista. Kuvataidekoulun opiskelijat maalasivat kaupungin arvot tauluiksi ja musiikkiopiston opiskelijat kuvaavat nuorten maailmaa musiikin keinoin.

Valmistelussa on ollut mukana satoja lapsia päiväkotikäisistä abiturientteihin. Myös vanhemmat, luottamushenkilöt ja lasten ja nuorten parissa työskentelevät ovat ottaneet kantaa. Keväällä 2010 Suomen lasten parlamentin kanssa toteutettu osallisuusselvitys on merkittävä dokumentti kuntalaisten ajatuksista palveluista ja mahdollisuudesta vaikuttaa ja osallistua.

Tästä kaikesta saimme ohjelman arvot, vision ja strategiset linjaukset, tavoitteet ja toimenpiteet. Esille nousseita lapsille ja nuorille tärkeitä asioita ovat perhe ja ystävät, turvallisuus, osallistuminen ja vaikuttaminen, yhteisöllisyys, luonto ja ympäristö, kaksikielisyys ja hyvät palvelut. Strategiset linjaukset ovat (1) hyvien elämäntapojen tukeminen, (2) vastuullisuus ja välittäminen, (3) yhteisöllisyys, (4) digiajan kasvatit ja uudet haasteet, (5) osallisuus ja vaikuttaminen sekä (6) innostava ja turvallinen ympäristö ja (7) hyvät palvelut. Lisäksi ohjelmaan sisältyy Suomen maabrändiryhmän kunnille, kouluille, koululaisille, rehtoreille, opettajille, sosiaalityöntekijöille ja vanhemmille antamia tehtäviä. Tartutaan myös niihin!

Ohjelman toteuttaminen etenee niin, että jokaiseen tehtäväkokonaisuuteen nimetään yksi tai kaksi vastuuhenkilöä, jotka vastaavat tarkemman toteuttamissuunnitelman valmistelusta, aikataulusta ja seurantamittareista sopimisesta. Toimenpideohjelma ja toteuttamissuunnitelma käsitellään Tejo-työryhmässä, joka valvoo sen toteuttamista ja vastaa raportoinnista lautakunnille vuosittain. Toimenpideohjelma päivitetään vuosittain talousarvioprosessien yhteydessä yhteistyössä mm. nuorisoneuvoston kanssa.

Heti alussa, ensimmäisessä koordinaatioryhmän kokouksessa päätimme myös sen, että lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman julkistamis- ja hyväksymistilaisuudesta pitää tehdä juhla, jossa pääosassa ovat lapset ja nuoret!

Tejo- työryhmä ja lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman koordinaatiotyöryhmä

2. Miksi lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma?

2.1 Mitä hyötyä lapsi- ja nuorisopoliittisesta ohjelmasta on?

Koordinaatioryhmän¹ kokouksessa 25.10.2009 tehdyistä ryhmätöistä ja käydystä keskustelusta voidaan kiteyttää kuusi hyvää syytä lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistamiseksi:

MIKSI LAPSI- JA NUORISOPOLIITTISEN OHJELMA KANNATTAA TEHDÄ? 25.10.2009

1. Lapsissa ja nuorissa on tulevaisuus!

Ohjelman avulla yritämme rakentaa parempaa yhteiskuntaa. Lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa esitetään nuorille, vanhemmille, päättäjille ja virkamiehille keskeiset linjaukset ja konkreettiset toimenpiteet. Tavoitteena on saada todellisia muutoksia yhteisesti sovitussa aikataulussa. Sen avulla viedään asioita eteenpäin!

2. Mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen-lapsista ja nuorista oman elämänsä vaikuttajia!

Nuoret itse toivovat parempia vaikutusmahdollisuuksia: lasten ja nuorten ääni tulee saada kuulumaan. Lisäksi lapset ja nuoret pitää ottaa mukaan vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin jo suunnitteluvaiheessa. Kun sovimme osallistumisen ja vaikuttamisen rakenteet ja toimintatavat, nuorista tulee oman elämänsä vaikuttajia.

3. Nuorten hyvinvointi tarvitsee tukea

Osa Kauniaisissa asuvista nuorista voi huonosti. Osalla vanhemmista ei ole aikaa nuorille eikä puuttuvaa yhteistä aikaa voi korvata rahalla. Yhteinen vastuu takaisi lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääntymisen. "Aikuiset pitää pakottaa näkemään asiat lasten ja nuorten näkökulmasta - se olisi uutta meillä!" (Anna Lena Karlsson-Finne) Sukupolvien välinen vuorovaikutus lisää kaikkien hyvinvointia.

4. Valmisteluprosessi toimii samalla itsearviointina

Pääsemme arvioimaan, miten hyvin asiat meillä ovat. Valmisteluprosessin aikana tunnistamme ongelmakohtia ja palveluaukkoja. Ehkä opimme yhdessä muiden kanssa katsomaan asioita uusista näkökulmista. Nuorisotyöhön saadaan konkreettisia toimintamalleja ja ohjeita.

5. Hyvät palvelut varmistetaan tekemällä poikkihallinnollista yhteistyötä ja kuuntelemalla lapsia ja nuoria

Jo ohjelman laatimisprosessi parantaa sisäistä yhteistyötä. Verkostoitumalla jokainen saa uusia näkökulmia omaan työhön ja lisäksi samalla lisää ymmärrystä koko palveluketjusta ja systeemistä. On tärkeää hahmottaa lasten ja nuorten palvelujen tilanne kokonaisuutena ja kuulla palvelujen käyttäjiä. Päällekkäisyydet ja palveluaukot voidaan poistaa sopimalla työnjaosta ja toiminnasta rajapinnoilla. Hyvä yhteistyö, tavoitteellisuus ja toiminnan tehostaminen on tärkeää.

6. Ohjelman julkistaminen

Olisi hyvä, jos ohjelma ei olisi proosaa - järjestetään tapahtuma!
Tiedottaminen valtakunnallisesti olisi hyvä juttu!

2.2 Lainsäädäntö ja muut perustelut lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmalle

Lastensuojelulaki (417/2007)

velvoittaa kuntia laatimaan valtuustokausittain suunnitelman lastensuojelun järjestämisestä sekä kehittämisestä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnassa. Lain tavoite on, että lastensuojelun painopiste siirtyisi ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Lastensuojelu käsitetään kaikkia viranomaisia koskevaksi toiminnaksi. LSL 12 § sisältää ohjeistuksen siitä, mitä tietoja suunnitelman tulee pitää sisällään. Laki velvoittaa kuntia kuulemaan lapsia, nuoria ja vanhempia ja lisäämään heidän osallisuuttaan myös palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä. Suunnitelman on tarkoitus olla jatkossa osa toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin vuosirytmää.

¹ Koordinaatiotyöryhmän ja Tejo-työryhmän kokoonpanot ovat taustamateriaalissa kohdassa 6.5.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus

Artikla 12

1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimituksissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Artikla 13

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.
2. Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:
  - a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai
  - b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), tai väestön terveyden tai moraalien suojelemiseksi.

Perustuslaki 6 §, 1999/731 Yhdenvertaisuus

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Kuntalaki 27 § Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti: 1) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin; 2) järjestämällä kunnan osa-alueita koskevaa hallintoa; 3) tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia; 4) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa; 5) järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa; 6) avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua; sekä 7) järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

Nuorisolaki 72/2006, 8 § Nuorten osallistuminen ja kuuleminen

Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Perusopetuslaki 2 § Opetuksen tavoitteet

Tässä laissa tarkoitettuna opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011, Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus, Opetusministeriön julkaisuja 2007:4

3. Ohjelman käsikirjoittajina lapset ja nuoret

3.1. Lasten ja nuorten osallistuminen ohjelman valmisteluun

Lapset ja nuoret osallistuivat ohjelman valmisteluun eri tavoilla.

Piirustukset päiväkodeissa, Mistä minulle tulee turvallinen olo? 85 lasta
Valokuvat ala- ja yläkouluissa, Mikä minulle on tärkeää? 140 lasta ja nuorta ja 300 valokuvaa
Valokuvat lukioissa, Mihin haluan vaikuttaa?
Tilaisuus nuorisotalolla 4.6.2010, Miten nuoret voidaan ottaa huomioon?
Videotuotantohanke, 100 nuorta alakoululaisista lukiolaisiin ja noin 10 opettajaa. Tuloksena oli lasten ja nuorten 20 minuutin TV-uutislähetys sekä käsikirja opettajille.
Kouluterveyskysely 2010, 350 yläkoululaista (8. ja 9 lk) ja 320 lukiolaista (1. ja 2. luokka-aste)
Lasten parlamentin osallisuusselvitys 2010, 323 lasta ja nuorta (11-17-vuotiaat) ja 125 aikuista
Pääkaupunkiseudun päiväkotien osallisuuskysely, Kauniaisista mukana kaikki päiväkodit
Muut tilaisuudet: koordinaatioryhmän kokoukset, nuorisoneuvoston kokous

Tarkemmat kuvaukset taustamateriaalissa.

3.2. Lapsille ja nuorille tärkeitä asioita

Eri aineistoista nousi esille seitsemän teemaa lapsille ja nuorille tärkeitä asioista:

1. Koti ja ystävät
2. Turvallisuus: tuttuus, kaikki lähellä, kaikki tuntee
3. Yhteisöllisyys
4. Osallistuminen ja vaikuttaminen
5. Ympäristö ja luonto: kouluympäristö, pihat, Gallträsk
6. Palvelut ja harrastusmahdollisuudet
7. Kaksikielisyys

3.3 Parempaa palvelua ja tukea, kiitos!

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman aloituskokouksessa 25.10.2009 annettiin evästystä ohjelman valmisteluun. Mukana työkokouksessa oli koordinaatioryhmä ja Tejo- työryhmä.

1. Kun suunnitellaan lasten ja nuorten palveluja, pitää muistaa

- kohderyhmä: Kauniaisissa on 1000–1500 suomen – ja ruotsinkielistä nuorta
- kuunnella nuorten mielipiteitä jo palvelujen suunnitteluvaiheessa ja ottaa nuoret mukaan toteutukseen
- käydä jatkuvaa vuoropuhelua nuorten kanssa ja muodostaa heidän kanssaan realistinen visio, strategia ja tavoitteet
- muistaa tehdä suunnitelma palveluista huolella ja ajatella uudella tavalla!
- varata palveluihin ja poikkihallinnolliseen yhteistyöhön riittävät resurssit
- että palvelujen tulee luoda hyvä tukiverkosto niin, että kenenkään ei tarvitse pelätä "putoamista"

2. Palvelut toimivat parhaalla mahdollisella tavalla, kun

- pohjatyö on tehty hyvin
- on innostusta ja uskoa itseän
- osataan toimia asiakaslähtöisesti

- palvelut ovat helppokäyttöisiä, saavutettavissa, joustavia ja käytettävissä silloin, kun niitä tarvitaan
- osataan optimoida resurssien käyttö ja resurssit ovat riittävät ja henkilöstö on pätevää
- eri sektorien välinen yhteistyö toimii hyvin ja osataan verkostoitua
- huolehditaan työyhteisöjen hyvinvoinnista
- tiedotus toimii
- kuunnellaan nuoria, viedään palvelut nuorten luo ja arvioidaan palveluja yhdessä nuorten kanssa
- vanhemmat ovat vahvasti mukana

3. Lapset tai nuoret eivät syrjäydy, jos

- tukiverkko on hyvä ja yhteisvastuullisuus toimii
- peruspalvelut toimivat hyvin molemmilla kielillä
- varhainen puuttuminen ja vaikuttava ennaltaehkäisevä työ toimii
- mielenterveys- ja neuvolapalvelut ovat hyvät
- nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua
- on luottamusta ja yhteinen kieli
- huolehditaan perheiden hyvinvoinnista
- yhteistyö kodin ja koulun sekä koulujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja nuoriso- ja liikuntatyön välillä toimii
- nuorille annetut rajat ja säännöt ja toisaalta heille annetut oikeudet ovat tasapainossa
- kunnassa tuetaan oppimista

4. Koordinaatioryhmä voi tukea parhaan mahdollisen palveluverkoston rakentamista

- turvaamalla resurssit (henkilökunta ja aineelliset resurssit)
- kuuntelemalla, pohtimalla ja keskustelemalla nuorten kanssa
- keräämällä ideoita – kehittämällä, suunnittelemalla ja osallistumalla tunteella
- olemalla tuntosarvet herkkänä, avoin, utelias ja aktiivinen
- varmistamalla, että kaikilla sektoreilla on hyviä asiantuntijoita ja osaajia
- kuuntelemalla pienen ihmisen ääntä: Jokainen ihminen on laulun arvoinen, jokainen ihminen on tärkeä!
- tuomalla esiin uusia ajattelutapoja
- tekemällä lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma, viemällä asiaa eteenpäin ja hankkimalla sille julkisuutta

4. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman arvot ja visio

ARVOT

TURVALLISUUS: Jokaisella nuorella tulee olla lähellä välittäviä aikuisia. Heillä on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja fyysiseen ja henkiseen koskemattomuuteen.

OSALLISUUS: Lapsilla ja nuorilla on oikeus osallistua ja tulla kuulluksi sekä yksilönä että ryhmänä.

ARVOSTUS JA KUNNIOITUS: Jokaisen lapsen ja nuoren tulee saada kokemus, että hän on arvokas omana itsenään.

ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN: Jokaisella lapsella on oikeus saada onnistumisen kokemuksia ja toteuttaa itseään leikkimällä, opiskelemalla ja harrastamalla.

ELÄVÄ KAKSIKIELISYYS

Arvojen pohjana ovat lasten ja nuorten esittämien ajatusten lisäksi Kauniaisten kaupungin arvot ja YK: n lapsen oikeuksien sopimus, jonka ydinkäsitteet ovat (1) Lasten suojeleminen, (2) Osallistumisoikeus ja (3) Lapsen osuus yhteiskunnan voimavaroista.

Lasten ja nuorten tärkeinä pitämät asiat näkyvät visiossa ja siitä johdetuissa strategisissa linjauksissa:

Perhe ja ystävät – Turvallisuus – Yhteisöllisyys - Osallistuminen ja vaikuttaminen - Luonto ja ympäristö - Hyvät palvelut - Kaksikielisyys

VISIO 2016

”Kauniainen on turvallinen yhteisö, jossa lapsilla ja nuorilla on hyvä olla, oppia ja osallistua.”

Strateginen päämäärä

Kauniaisissa lapsilla ja nuorilla on turvallista kasvaa ja kehittyä. Lapsia ja nuoria arvostetaan ja kaikilla aikuisilla on vastuu heidän hyvinvoinnistaan. Lapset ja nuoret voivat osallistua ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin eri tasoilla. Heillä on oikeus ikänsä mukaiseen monipuolisiin ja hyviin palveluihin omalla äidinkielellä.

Strategiset linjaukset

1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden turvaaminen
2. Vastuullisuus ja välittäminen
3. Yhteisöllisyys
4. Osallisuus ja vaikuttaminen
5. Digiajan kasvatit ja uudet mahdollisuudet ja haasteet
6. Innostava ja turvallinen ympäristö
7. Hyvät palvelut omalla äidinkielellä

Kriittiset menestystekijät

1. Vanhempien ja muiden aikuisten roolin vahvistaminen lasten hyvinvoinnin lisääjänä
2. Kyky systeemiajatteluun
3. Henkilöstön osaamisen, saatavuuden ja pysyvyyden turvaaminen
4. Lasten ja nuorten kuuleminen ja osallistaminen
5. Seurannan kehittäminen ja tietojen hyödyntäminen

5. Toimenpideohjelma

Tavoitteet ja toimenpiteet

*Tässä esimerkkejä seurannasta, sitä pitää täydentää tiedolla tämän hetken tilanteesta ja tavoitetaso.

1. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN TURVAAMINEN

Terveen kehityksen perusta luodaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Tärkeitä lapsen ja nuoren terveyttä edistäviä tahoja ovat koti sekä lapsen ja nuoren muut kehitysympäristöt kuten päiväkodit, koulu, muut oppilaitokset ja vapaa-ajanympäristöt kavereineen. Lasten ja nuorten terveyttä uhkaavat mm. liikunnan puute, väärät ravintotottumukset ja vähäinen uni. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
<p>1. <i>Liikunnallinen elämäntapa! Innostetaan kaikkia lapsia ja nuoria nauttimaan liikunnan hyödyistä.</i></p> <p>Aktivoidaan liian vähän liikkuvia lapsia ja nuoria liikkumaan</p> <ul style="list-style-type: none"> - Edistetään vapaamuotoista, harrastepainotteista liikuntaa ja kannustetaan lapsia ja nuoria arkiliikuntaan/hyötyliikuntaan -Mietitään lasten ja nuorten kanssa keinoja istumisen vähentämiseksi	koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (liikuntapalvelut), lasten päivähoido, vanhemmat, urheiluseurat
<p>2. <i>Liikunta ja kulttuuri lisäävät hyvinvointia!</i></p> <p>Lisätään ja kehitetään koulujen, liikuntajärjestöjen ja urheiluseurojen sekä taide- ja musiikkiopetusta antavien oppilaitosten yhteistyötä ja yhteistyömuotoja sekä tietoisuutta terveyttä edistävästä liikuntatottumuksista.</p>	
<p>3. <i>Päihteetön elämä! Vähennetään tupakan, alkoholin ja muiden päihteiden käyttöä ja niiden aiheuttamia haittavaikutuksia kaikissa ikäryhmissä</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemmat kantavat vastuun nuorten alkoholin käytöstä, nollatoleranssi (suositusmalli tätä tukeville käytännöille). • kaikki lasten ja nuorten parissa työskentelevät puuttuvat tupakointiin ja alkoholin käyttöön • osataan tunnistaa nuorten päihteidenkäyttö ja vanhempien päihdeongelmat • edistetään savuttomuutta osallistumalla Savuton pääkaupunkiseutu hankkeeseen 2011- 13 • kehitetään ehkäisevää päihdetyötä keväällä 2011 toteutetun Kauniaisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen auditoinnin tulosten perusteella • järjestetään säännöllisesti ehkäisevän päihdetyön koulutusta koko perhekeskusverkostolle	kouluterveydenhuolto, koulutoimet, lasten päivähoido, nuorisopalvelut, vanhemmat, seurakunnat, urheiluseurat ja muut järjestöt
<p>4. <i>Terveellistä ja maukasta kouluruokaa yhteistyössä koululaisten kanssa!</i></p> <p>*Kouluruokailua kehitetään yhdessä lasten ja nuorten kanssa</p>	

2. VASTUULLISUUS JA VÄLITTÄMINEN

Lapsen hyvinvoinnin perustana on turvallinen ja toimiva perhe. Tasapainoinen vanhemmuus on perheiden hyvinvoinnin ytimenä ja tuki vanhemmille on panostusta lapsiin ja nuoriin. Lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloja on tarkasteltava yhä enemmän elämäntilanteiden kautta: perheelle ja lapsille ja nuorille itselleen on annettava tukea elämän siirtymä- muutos- ja kriisivaiheissa (syntymä, päivähoitoon siirtyminen, koulun aloittaminen, eri koulutusasteille siirtyminen, asuinpaikan muutot). Lapsiperheiden palveluista muodostetaan saumaton kokonaisuus nivomalla lapsen kehitystä tukevat, ongelmia ehkäisevät ja korjaavat palvelut yhteen yli nykyisten toimialarajojen. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41 ja Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020, STM 2010)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
<p>1. <i>Perhekeskusverkoston perhelähtöiset työkäytännöt tukemaan vanhemmuutta ja parisuhdetta!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Varmistetaan eri ammattiryhmien suunnitelmallinen yhteistyö. Kehittämistyössä hyödynnetään mm. mielenterveys- ja päihdepalvelujen auditoinnin (2011) tuloksia. • Vakiinnutetaan avoin perhetoiminta tukemaan perheitä. Se toteuttaa matalan kynnyksen palveluna varhaisen puuttumisen periaatetta ja kannustaa pienten lasten isiä ja äitejä vertaisryhmien synnyttämiseen • Neuvolan ja lasten päivähoiton toimintamalleja ja yhteistyötä kehitetään osana perhekeskusverkostoa • Oppilashuoltoa kehitetään syrjäytymisen ehkäisyä tukevan oppilashuollon strategian mukaisesti. Jatketaan moniammatillisen yhteistyön selkiyttämistä ja vahvistamista sosiaalitoimen, koulutoimijoiden ja muiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien kesken. 	<p>sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi, kolmas sektori</p>
<p>2. <i>"Vanhempainkoulut" tukemaan vanhempia kohtaamaan kasvatustehtävässä vastaan tulevia haasteita</i></p> <p>Kehitetään yhdessä – poikkihallinnollisesti -toimintamalleja tukemaan lapsia ja vanhempia lapsen ja nuorten elämän muutos- / nivelvaiheissa</p>	<p>sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut)</p>
<p>3. <i>Vanhemmuudessa tarvitaan toisia vanhempia- paras tuki vanhemmuuteen saadaan toisilta samassa tilanteissa olevilta.</i></p> <p>Tuetaan vertaistukiryhmien perustamista eri-ikäisten lasten ja nuorten vanhemmille.</p>	<p>sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut)</p>
<p>4. <i>"Kaveria ei jätetä" - kaikkien nuorten saaminen koulutukseen ja työelämään.</i></p> <p>Etsivän nuorisotyön keinoin tavoitetaan tuen tarpeessa oleva nuori ja autetaan hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille (Nuorisolain uudistus 2011).</p>	<p>kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut), sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimet</p>

3. YHTEISÖLLISYYS

Yhteistyö ja yhdessäolo nuorten kesken, sukupolvien välillä ja vapaaehtoistyön kautta rikastuttaa yhteisöä. Samaa tavoitetta tukee myös moninaisuuden hyväksyminen ja yhdenvertaisuuden periaatteen kunnioittaminen. Yhdenvertaisuuslain (21/2004)mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
<p>1. <i>Nuoret tarvitsevat omia kohtaamispaikkoja!</i></p> <p>*Keskustaan kahvila, joka toimisi kohtaamispaikkana yläkouluiän ohittaneille nuorille (riittävästi tilaa, auki tarpeeksi myöhään, nettiyhteydet)</p>	<p>kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut), koulutoimet, sosiaali- ja terveystoimi, yhdyskuntatoimi</p>
<p>2. <i>Sukupolvien kohtaaminen!</i></p> <p>*Toteutetaan säännöllisesti Juniori-Seniori -tapaamisia (Nuoriso- ja vanhusneuvoston vuosittaiset tapaamiset)</p> <p>* Sukupolvien kohtaamista edistetään kaupunkisuunnittelun, palvelusuunnittelun ja kaupungin tilojen käytön suunnittelun keinoin</p>	<p>kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut), sosiaali- ja terveystoimi yhdyskuntatoimi</p>
<p>3. <i>Vahvistetaan kansalaisten yhteisölliseen palveluun rakentuvaa ilmapiiriä! Mitä aikaisemmin nuoret kiinnittyvät palvelemaan lähiyhteisöä vapaaehtoistyön muodoissa, sitä todennäköisemmin siitä tulee arkipäiväinen ja normaali tapa.</i></p> <p>*Tarjotaan nuorille konkreettisia mahdollisuuksia palvella yhteisöllisesti integroituna toisen asteen opetukseen. Otetaan lukiodien kurssitarjontaan vapaaehtoistoimintaohjelma, jossa nuoret saavat tutustua vapaaehtoistyön eri muotoihin, sen periaatteisiin ja käytäntöihin.</p>	<p>koulutoimet, sosiaali- ja terveystoimi (vanhuspalvelut), kolmas sektori</p>
<p>4. <i>Lapset ja nuoret on nähtävä moninaisena joukkona! Kauniaisissa asuu suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvien lisäksi muita kieliä äidinkielenään puhuvia lapsia ja nuoria. Riski yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toteutumattomuudelle liittyy mm. maahanmuuttajaryhmiin ja vammaisiin.</i></p> <p>*Jokaisessa koulussa on tasa-arvosuunnitelma</p> <p>* Elävä kaksikielisyys on arvo – nuoret toivovat, että yhteistyötä suomen- ja ruotsinkielisten koulujen kesken lisätään.</p> <p>*Vahvistetaan muiden kulttuurien tuntemusta osana perusopetusta eri vähemmistöjen välisten hyvien suhteiden varmistamiseksi ja syrjinnän poistamiseksi.</p> <p>*Kauniaisten koulut tarjoavat hyvän elämän eväät turvallisessa, viihtyisässä ja ajanmukaisessa oppimisympäristössä, oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisissa ryhmissä. Koulujen toimintaa ja ympäristöä kehitetään entistä kilpailukykyisemmäksi. Koulut tekevät hyvää yhteistyötä keskenään, muiden hallintokuntien ja kaupungissa toimivien oppilaitosten kanssa toiminnan tehostamiseksi ja valintamahdollisuuksien laajentamiseksi.</p>	<p>kaikki toimialat, koulutoimet</p>

4. OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

Lapset ja nuoret on nähtävä aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat omaan elämäänsä. Jo pienetkin lapset ovat taitavia esittämän ideoitaan ja osallistuvat heitä koskevan toiminnan ja ympäristön suunnitteluun. On otettava käyttöön menetelmiä ja rakenteita, joiden kautta lasten ja nuorten osallisuus arkipäiväistyy ja he saavat roolin aktiivisina toimijoina. Osallistuminen ei tarkoita vain järjestettyä toimintaa vaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja nähdyksi ikävaiheen mahdollistamalla tavalla. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
<p>1. <i>Kuinka paljon voi osallistua</i></p> <p>*Luodaan systemaattiset kuulemis- ja vaikuttamisrakenteet <i>"Osallisuuden portaat"- malli apuna.</i> (kts. Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta (2008)</p> <p>*Lapsen osallisuutta tuetaan VKK-Metro hankkeessa, joka tarjoaa mallin kehittää päivähoidossa tehtävää uusimman tutkimuksen tuella. Kauniaisten hankkeessa kehittämiskohteena on kiireettömyys, joka mahdollistaa lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen.</p> <p>*<i>Lapset ja nuoret otetaan mukaan palvelujen suunnitteluun ja arviointiin mm. palvelumuotoilun keinoin.</i> Pilottina jokin palveluprosessi, esim. kehittämisalue mielenterveys- ja päihdepalvelujen auditoinnin tuloksista.</p>	<p>koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut), kaupunginkanslia ja muut toimialat</p>
<p>2. <i>Edistetään nuorten aktiivista kansalaisuutta ja kehitetään osallisuus- ja vaikuttamiskanavia hyödyntämällä mm. Suomen Lasten parlamentin kanssa tehtyä osallisuus selvityksen tuottamaa ehdotusta vaikuttamisen rakenteista</i></p> <p>*oppilasneuvostot, oppilasparlamentit, nuorisoneuvosto, nuorisofoorumi</p> <p>*selvitetään nuorisovaltuuston perustaminen</p> <p>* Selvitetään nuorten edustajien läsnäolo/puheoikeus kaupungin toimielimissä</p> <p>* nuorille oma www-sivusto, jossa aloitekanava</p> <p>*vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmien kaksisuuntaisuus (sivuston sisällön tuotanto kurssitarjottimella, esim. valinnaisaineena)</p> <p>* vaikuttajapäivä</p> <p>*lasten ja nuorten palsta paikallislehteen, tiedottaminen asioista niin, että lapset ja nuoret toimivat tiedon tuottajina</p>	<p>koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut), sosiaali- ja terveystoimi, kaupunginkanslia</p>
<p>4. <i>Suomen nuoret neuvottelutaidon mestareiksi!</i></p> <p>*Vuorovaikutustaitojen mestarikurssit ovat osana lukion kurssitarjontaa (neuvottelutaidon kurssit) ja vietetään siihen liittyen Suomen brändityöryhmän ehdottamaa sovinnon päivää vuosittain Martin (Martti Ahtisaari) päivänä, 13.11 (yhteinen teemapäivä kaikille kouluille)</p> <p>*Päiväkodeissa ja kouluissa kiinnitetään huomiota aitoon yhteistyöhön, sosiaalisiin taitoihin, toisten huomioon ottamiseen ja erilaisuuden arvostamiseen.</p>	<p>koulutoimet ja muut toimialat</p>
<p>5. <i>Nuoret ja päättäjät kohtaavat!</i></p> <p>*Järjestetään säännöllisesti päättäjätapaamisia</p>	<p>kaupunginkanslia koordinoi</p>

6. <i>Kaupungintalo tutuksi!</i> *Toivotetaan lapset ja nuoret tervetulleiksi luokkaretkelle kaupungintalolle	kaupunginkanslia koordinoi
7. <i>Lapsista ja nuorista vastuullisia päättäjiä</i> *Varataan talousarvioon määräraha (yhteensä kaikille kouluille 12 000 e/ vuosi, päiväkodeille yhteensä 3 400 e/vuosi). Rahan käytöstä koulu/päiväkotiyhteisön tai - ympäristön kehittämiseen päättävät lapset ja nuoret opettajien opastamana.	KV

5. DIGIAJAN KASVATIT JA UUDET MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET

Lapset ja nuoret kuuluvat digitaaliseen sukupolveen, jonka mediankäyttökompetenssit ylittävät heidän vanhempiansa taidot uusien digitaalisten viestinten käytössä. Se mahdollistaa heille uudenlaiset keinot viestiä keskenään ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Toisaalta osittain sääntelemättömällä internet-ympäristöllä on myös kielteisiä vaikutuksia hyvinvointiin aiheuttamalla haitallisia riippuvuuksia ja arvoväärityksiä (esim. väkivaltaisen käyttäytymisen oikeutuksesta ja seksuaalisuuden ylikorostumisesta). Järkevään ja turvalliseen median käyttöön ja mediakriittisyyteen opastamiseen lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisten opastusta, rajoituksia ja valvontaa. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
1. <i>Digitaalinen sukupolvi opiskelijoina ja opettajina</i> *Lasten ja nuorten medialukutaitoa vahvistetaan *Lapset ja nuoret sisällöntuottajiksi *Nuoret seniorisukupolven opettajina ja tukijoina Tavoitteet konkretisoituvat ja täydentyvät toimeenpanon suunnittelun yhteydessä.	koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut)
2. <i>Nettikäyttäytyminen turvalliseksi!</i> *Tavoitteena turvallinen mediaympäristö (ml. nettikiusaamisongelmat): järjestetään nettiturvallisuuskoulutusta nuorille ja vanhemmille *Tuotetaan vanhemmille materiaalia ja järjestetään koulutusta internet-riippuvuuden haitoista, mediasuojelusta sekä välineitä mediakasvatukseen *Luokittain yhdessä vanhempien kanssa sopimuksia/sääntöjä netin käytöstä	koulutoimet, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi (nuorisopalvelut) ja järjestöt
3. <i>Terveellinen tietokoneilu</i> *Nuorille opastusta työasennoista, tauotuksista, riittävän unen merkityksestä *Nuorille ja vanhemmilla opastusta illalla tapahtuvan myöhäisen tietokoneella olon vaikutuksista	sosiaali- ja terveystoimi, koulutoimet

6. INNOSTAVA JA TURVALLINEN YMPÄRISTÖ

Vastuu luonnosta, sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Yhdyskuntien ja ympäristön suunnittelulla vaikutetaan lasten ja nuorten arkeen sekä lasten ja nuorten kokemuksiin omasta toimijuudestaan yhteisön hyväksyttynä jäsenenä. Lasten ja nuorten osallistuminen suunnitteluun lisää yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta. Kaavoituksella ja rakentamisella voidaan vähentää arkiympäristön turvattomuutta ja väkivaltaa. (Opetusministeriö, julkaisuja 2007:41)

Tavoite ja toimenpiteet	Vastuutaho
1. <i>Lapset ja nuoret mukaan suunnitteluun!</i> *Luodaan viihtyisä kouluympäristö, jonka suunnitteluun nuoret osallistuvat *Luodaan menettely, jolla lapset ja nuoret otetaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa	koulutoimet, yhdyskuntatoimi
2. <i>Istutetaan puisto! Lapsille havainnollistetaan konkreettisesti ja oppilaiden oman tekemisen kautta luonnon kunnioitusta ja ihmisen ja luonnon kestävää yhteiselo!</i> *Lapsille ja nuorille perustetaan nimikkopuisto, Työväen Akatemian takana olevalle tontille. Lapset ja nuoret antavat puistolle nimen (nimikilpailu). Luodaan perinne, jossa esim. suomen- ja ruotsinkieliset kolmasluokkalaiset (tai joku muu ikäryhmä?) istuttavat joka vuosi syksyllä puun.	koulutoimet, yhdyskuntatoimi, sosiaali- ja terveystoimi
3. <i>Ympäristö ja yhteisöllisyys</i> Lapsille ja nuorille annetaan mm. perustettavassa puutarhassa ympäristökasvatusta sekä toteutetaan eri sukupolvien yhteisiä talkoita ja tapahtumia	yhdyskuntatoimi (ympäristötoimi) koordinoi

7. HYVÄT PALVELUT OMALLA ÄIDINKIELELLÄ

Palveluja uudistetaan kokonaisuuksina siten, että käyttäjät ovat aktiivisesti mukana niiden kehittämisessä. Palvelujen painopistettä siirretään yhä enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan. (Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020, STM 2010). Lapset ja nuoret pitävät tärkeänä, että saavat olla mukana suunnittelemassa heille tarkoitettuja palveluja. He pitävät tärkeänä, että palvelut ovat helppokäyttöisiä ja joustavia, niitä viedään nuorten luo ja että niitä arvioidaan yhdessä nuorten kanssa. He pitävät luottamusta ja yhteistä kieltä tärkeänä. (Kauniaisten osallisuusselvitys 2010).

Osallisuusselvityksessä tuli esille, että lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa kouluruokaan, liikuntatiloihin, kaupunkiympäristöön sekä tapahtumiin ja toimintaan Kauniaisisissa. He tuovat esille sen, että heillä on sanottavaa ja että heidän tulisi voida vaikuttaa päätöksentekoon jo suunnitteluvaiheessa.

”Onko teillä käsitystä siitä, miten paljon me ymmärrämme näistä!”

”Nuorilla on todella omia ajatuksia ja hyviä asioita sanottavana.”

”Ei tulisi kohdella heitä (nuoria) kuin lapsia, vaan yhtä paljon kunnioitusta kuin aikuisten antamille ehdotuksille ja mielipiteille.”

Palvelujen kehittämistä koskevat toimenpide-ehdotukset on sisällytetty kohtiin 1-6.

8. LISÄTEHTÄVIÄ (Suomen maabrändityöryhmä)

Suomen maabrändityöryhmä kiteyttää kolme teemaa Suomi-kuvan kehittämiseksi: yhteiskunnan toimivuus, suomalaisten läheinen luontosuhde ja maailman kärkiluokkaa oleva peruskoulutus. Vahvuuksemme tehokas hyödyntäminen edellyttää, että koko Suomi asettaa tavoitteensa riittävän korkealle ja tekee yhdessä työtä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Jos Suomella on tehtävä, riittää siitä alatehtäviä meille kaikille. Jokainen kolmesta teemasta – toimivuus, luonto, koulutus – on jaettu hyvin konkreettisiksi tehtäviksi, jotka toteuttamalla kehitämme sekä omaa maata että koko maailmaa ja samalla osoitamme vahvuutemme koko maailmalle.

Consider it solved! Näin kehitämme Suomi-kuvaa ainoalla oikealla tavalla: tekemällä Suomesta ja koko maailmasta paremman paikan elää.

Tehtävä kouluille: Koulutehtävät perustumaan avoimeen tietoon

Yhteiskuntaa ja kansalaisia koskevan tiedon avoimuuden lisääminen on trendi kaikkialla maailmassa. Tiedon avaaminen lisää niin kansalaistoiminnan kuin liiketoiminnankin mahdollisuuksia. Maksimaalisten hyötyjen saavuttamiseksi on tärkeää, että tiedot avataan käyttäjälähtöisesti. Siksi julkiselle sektorille tarvitaan soturiasennetta tietokantojen avaamiseksi ja niiden tuomiseksi kaikkien ulottuville. Yksi suomalaisen kehitetyn koulujärjestelmän heikoista kohdista on teoreettisuus. Meillä asioita opetetaan luokahuoneessa ja oppikirjoista, vaikka reaali maailma tarjoaisi kiinnostavia aineistoja. Julkisen datan avaaminen tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden useiden aineiden opetuksessa: matematiikassa aidot aineistot tehtävien perustaksi ja yhteiskunnallisten aineiden opetus perustumaan esimerkiksi omaa kuntaa koskevaan reaaliaikaiseen tietoon

Tehtävä kouluille: Sovinnon päivä

Kouluissa järjestetään vuosittain Sovinnon päivä, jolloin harjoitellaan ristiriitojen ratkaisemisesta ja neuvottelemista. Kouluissa kiertää myös sovittelutoiminnan ammattilaisia, esimerkiksi rauhansovittelun tuntijoita ja rikosten sovittelun asiantuntijoita, kertomassa kestävästä sovittelutoiminnasta: siitä, miten synnytetään ratkaisu, johon kaikki ovat tyytyväisiä. Työpajoissa koululaiset voivat oppia, mitä neuvottelemisen tarkoittaa esimerkiksi koulun pihan omissa konflikteissa. Rauhanyhteistyö on sovittelua, ja sovittelua ja kompromissien hakemista tarvitaan myös kotimaassa. Sen vuoksi olisi hyvä, että jo kouluissa opeteltaisiin sovittelua ja mietittäisiin rauhanomaisia keinoja ristiriitojen ratkaisemiseen.

Tehtävä koululaisille: Tee jotain yhdessä hiljaisimpienkin kanssa

Lasten hyvinvointitutkimuksissa on todettu, että suomalaisten lasten hyvinvointi on maailman kärkiluokkaa, mutta perhe- ja toverisuhteissa ja subjektiivisessa hyvinvoinnissa menestys on huonompi. Parhaiten Suomessa menee lasten terveydessä, aineellisessa hyvinvoinnissa ja koulutuksen laadussa. Kouluissa tulee kehittää yhdessä tekemisen tapoja yli vanhaksi käyneen ryhmätyömallin. Oppimisen tapoja tulee kehittää kohden aitoa yhteistyötä siten, että oppimisen motivoinnissa käytetään hyväksi positiivista ja välitöntä vertais esimerkkiä. Tämä tapahtuu tuomalla nuorisourheilusta tuttu kaikki pelaa -malli päivittäiseen koulutyöhön. On tärkeämpää saada jokaisen erilainen panos osaksi yhteistä lopputulosta kuin pyrkiä ennalta määritettyyn parhaaseen lopputulokseen. Kyse on siis uudesta tavasta tehdä yhdessä, ei uudesta oppiaineesta. Tämä on keino opettaa enemmän sosiaalisia taitoja, iloa, ystävällisyyttä kanssaeläjiä kohtaan, hyviä tapoja sekä toisten huomioon ottamista. Kaikilla on kivempaa, jos saadaan rakennettua ystävällistä toimintakulttuuria ja kehitettyä positiivista ilmapiiriä. Tämä ei onnistu vain määräämällä tai ylhäältä ohjaamalla, vaan yhteisyyden kokemukset syntyvät vertaisten yhdessä tekemisestä. Siksi jokainen koululainen voi ottaa itselleen tehtävän. Tee jotain yhdessä hiljaisimpienkin luokkakavereiden kanssa vähintään kerran viikossa.

TEHTÄVÄ REHTOREILLE: Koulusta lähidemokratian keskus

Rehtoreiden tehtävä on varmistaa, että koulu paitsi opettaa, myös edistää demokratiaa ja sen periaatteiden toteutumista. Avoimien, arkipäiväisten siteiden luominen muuhun yhteiskuntaan, oman alueen yrityksiin ja kolmanteen sektoriin on tärkeä keino koulun ja oppilaiden positiivisen yhteiskunnallisen roolin vahvistamisessa. Lisäksi oppilaiden vaikutusta itse koulun toimintaan täytyy lisätä. Näin ymmärrys demokratiasta eri toimijoiden välisenä vuoropuheluna kehittyy konkreettisesti harjoittelemalla. Joukko kansainvälisiä oppimisen ammattilaisia tutustui keväällä 2010 suomalaisen koulun ihmeeseen. He yllättyivät eroista yhteiskuntaopin opetuksessa. Yhdysvalloissa yhteiskuntaoppia opiskellaan tekemällä yhteiskunnallisia projekteja: organisoimalla kansalaistoimintaa, keräämällä rahaa seurakunnalle, jakamalla ruokaa kodittomille tai järjestämällä vanhainkotiin juhla. Suomalaisnuoret taas tuntevat yhteiskunnan rakenteet ja toiminnan paremmin kuin ikätoverinsa missään Euroopan maassa, mutta osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan vähemmän kuin melkein missään muualla. Koulun avaaminen ja liittäminen osaksi ympäröivää yhteiskuntaa on haastava ja erityisiä taitoja vaativa tehtävä. Jotta se voi onnistua ja suomalaisen koulun brändi aktiivisten kansalaisten synnyttäjänä vahvistua, rehtoreiden on ryhdyttävä toimeen.

<p>TEHTÄVÄ JULKKIKSILLE JA HUIPPU-URHEILJOILLE: Kerran vuodessa kouluun opettamaan</p> <p>Koulu on lapsille ja nuorille ennen kaikkea sosiaalinen paikka. Sinne mennään tapaamaan toisia koululaisia, leikkimään, kokemaan ja tekemään yhdessä. Koulun arvostus oppilaiden silmissä voi nousta vain näitä koulun sosiaalisia puolia vahvistamalla ja liittämällä ne tukemaan oppimisen muita tavoitteita.</p> <p>Suomalaiset urheilijat ja muut lasten ja nuorten ihailemat julkisuuden henkilöt voivat auttaa koulun arvostuksen kohottamisessa. Heidän vierailunsa kouluissa tekevät koulusta vielä merkityksellisemmän sosiaalisen paikan. Samalla he kertovat, kuinka he itse oppivat koulussa toimimista muiden ihmisten kanssa. Kuinka he onnistuivat puolustamaan heikompaa, estämään kiusaamisen, olemaan kaveri syrjitylle ja toimimaan muutenkin urheasti koulun pihalla. Nämä julkisvierasluennot pidetään oppilaiden ehdoilla. Tämä näkyy myös siinä, että oppilaat voivat äänestää siitä, keitä kouluun kutsutaan. Julkkisoppitunnit järjestetään luokkahuoneiden ulkopuolella, aulaissa, pihalla tai jossain muussa oppilaiden tilassa.</p>
<p>TEHTÄVÄ KOULULAISTEN VANHEMMILLE: Kerhotoimintaa ja vanhempien oppivelvollisuus</p> <p>Suomalaisen peruskoulun arvostusta on syytä pitää aktiivisesti yllä. Tätä tukisi hyvin kansallinen aloite joka koulussa neljästi vuodessa järjestettävästä avoimesta päivästä. Kansallinen aloite kannustaisi työnantajia päästämään vanhemmat tutustumaan työaikana lastensa arkeen. Uusi toimintamuoto yhdistäisi vanhemmat ja harrastustoiminnan osaksi koulua. Koululla on hyvät edellytykset tuoda yhteen eritaustaisia perheitä ja tasata osallistumisvalmiuksia. Nykyisillään tätä potentiaalista vahvuutta ei hyödynnetä riittävästi. Kouluissa on aiemmin ollut vahva kerhotoiminta, jonka puitteissa nuoret ovat oppineet keskenään organisoimaan yhdessä tekemistä. Nykyisin eniten kerhoja tarvitsevat lapset ja perheet eivät löydä toimintaan. Siksi kerhotoiminta tulee punoa uudella tavalla osaksi koulua käyvien perheiden arkiohjelmaksi ja tehdä houkuttelevaksi tämän aikakauden ihmisille. On tärkeää kannustaa vanhempia osallistumaan kerhotoiminnan kehittämiseen, tukemiseen ja pyörittämiseen. Laadukas kerhotoiminta kouluissa myös vapauttaisi vanhemmat lasten kuljettamisesta harrastuksiin. Näin säästyisi energiaa ja vanhempien aikaa laadukkaampaan yhdessäoloon.</p>
<p>TEHTÄVÄ SOSIAALIVIRANOMAISILLE: Luodaan Sieppari-järjestelmä syrjäytymisvaarassa oleville.</p> <p>Monin tavoin hyvin toimiva koulutusjärjestelmämme on viime vuosina kohdannut yllättävän haasteen. Tuoreiden arvioiden mukaan Suomessa on 40 000 sellaista 16–24-vuotiasta nuorta, jotka ovat yhteiskunnalta kateissa. Heitä ei löydy opiskelusta, ei työpaikoilta eikä armeijasta.</p> <p>Suurin osa tästä joukosta on nuoria miehiä, mutta myös nuorten naisten syrjäytyminen on kasvussa.</p> <p>Sisäministeriön selvityksen mukaan Suomea uhkaavat sisältäpäin pahimmin juuri syrjäytyneet nuoret miehet, jotka käyttävät päihteitä ja aiheuttavat sekä pienempiä rettelöitä että iltapäivälehtien kansiin päätyviä murhenäytelmiä. Hollannissa syrjäytymässä olevat nuoret pääsevät perheasiainministeriön hallinnon alaisuudessa toimimaan viranomaistarkkailuun. Suomeen tulisi luoda vastaavan kaltainen Sieppari-järjestelmä, joka poimii syrjäytymisvaarassa olevat nuoret osaksi yhteiskuntaa. Sen voivat valmistella yhdessä opetusalan ammattilaiset ja sosiaaliviranomaiset.</p>
<p>TEHTÄVÄ KOULUILLE JA KUNNILLE: Kulttuuri maksuttomaksi yhdeksäsluokkalaisille</p> <p>Euroopan komission selvityksen (2007) mukaan kulttuuritoiminta ja luovat alat ovat eurooppalaisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen vetureita. Kulttuurin todellisen voiman ymmärtämiseksi Suomen tulee tarjota nuorille mahdollisuus tehdä, nähdä ja kokea eri taidemuotoja. Tehokkaimmin tämä tehdään muuttamalla kaikki kulttuuritarjonta maksuttomaksi yhdeksäsluokkalaisille. Maksuttomuus avartaisi nuorten käsitystä luovuudesta, omasta tulevaisuudesta ja vapaa-ajan mahdollisuuksista. Investointi nuoriin vaikuttaa myös perheisiin, ystäväpiireihin sekä paikallisiin kulttuurintuottajiin. Nuori yleisö olisi myös suuri mahdollisuus kulttuuri- ja taidelaitoksille kokeilla uusia esitys- ja ilmaisutapoja. Opettajien ja laitosten yhteistyö on olennaista nuorten mahdollisuusavaruuden laajentamiseksi.</p>

9. SEURANTA

Tejo- työryhmä valvoo toimenpideohjelma toteuttamista ja vastaa raportoinnista lautakunnille vuosittain. Toimenpideohjelma päivitetään vuosittain talousarvioprosessien yhteydessä yhteistyössä mm. nuorisoneuvoston kanssa.

Päätöksenteon lapsi- ja perhevaikutusten arviointi otetaan käyttöön vuodesta 2012 alkaen.

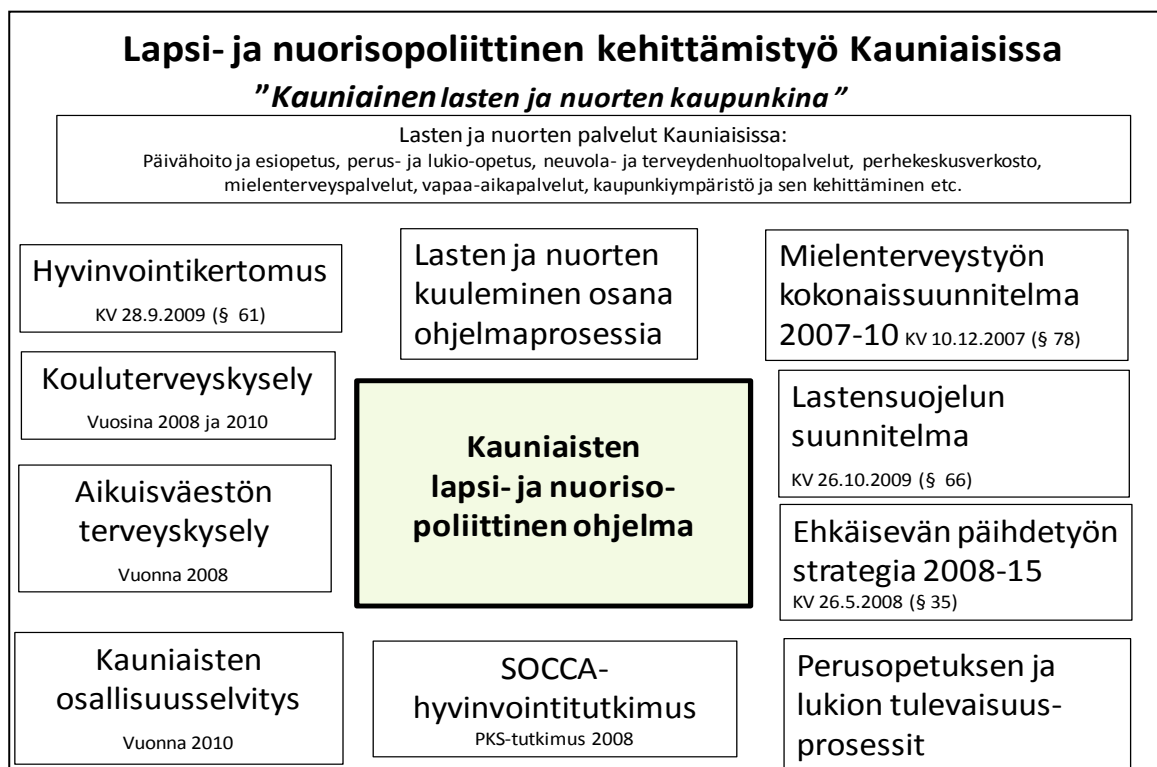
Vuoden 2011 aikana järjestetään virkamiehille ja luottamushenkilöille koulutusta

- ihmisiin vaikuttavan arvioinnin (IVA) koulutus, ml. lapsivaikutusten arviointi
- arviointijärjestelmän rakentaminen
- opitaan käyttämään ja hyödynnetään Sotkanet- palvelua ja terveyden edistämisen aktiivisuus (TEA)- indeksiä.

6. Taustamateriaali

6.1 Kauniaisten lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämistyö vuodesta 2007 alkaen

Kuva 1: Lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämistyö Kauniaisissa, ohjelmat, selvitykset, strategiat.

Kauniaisten hyvinvointikertomus 2009

www.kauniainen.fi

- Johtopäätökset ja haasteet
- Lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelut, sivut 30- 35 ja 46-57.
- Terveys 2015 – seuranta, Lapset ja nuoret

Mielenterveystyön kokonaissuunnitelma 2008-15

www.kauniainen.fi

Ehkäisevän päihdetyön strategia 2009-2015

www.kauniainen.fi

Lastensuojelun suunnitelma 2009-2015

www.kauniainen.fi

Kouluterveyskysely

www.helsinginseutu.fi ja www.kauniainen.fi

linkki > lautakuntien lausunnot kouluterveyskyselystä

Kehittämishaasteet:

- Päihteiden käyttö, tupakka, alkoholi, huumeet.
- Vahva vanhemmuus
- Elintavat (liikunta, ruokailutottumukset)
- Osallisuus ja vaikuttaminen

Lasten ja nuorten hyvinvointipalvelut

- Lastensuojelusuunnitelma (www.kauniainen.fi)
- kaupungin kotisivut (www.kauniainen.fi) > palvelut

Lasten osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa, 2010

www.kauniainen.fi

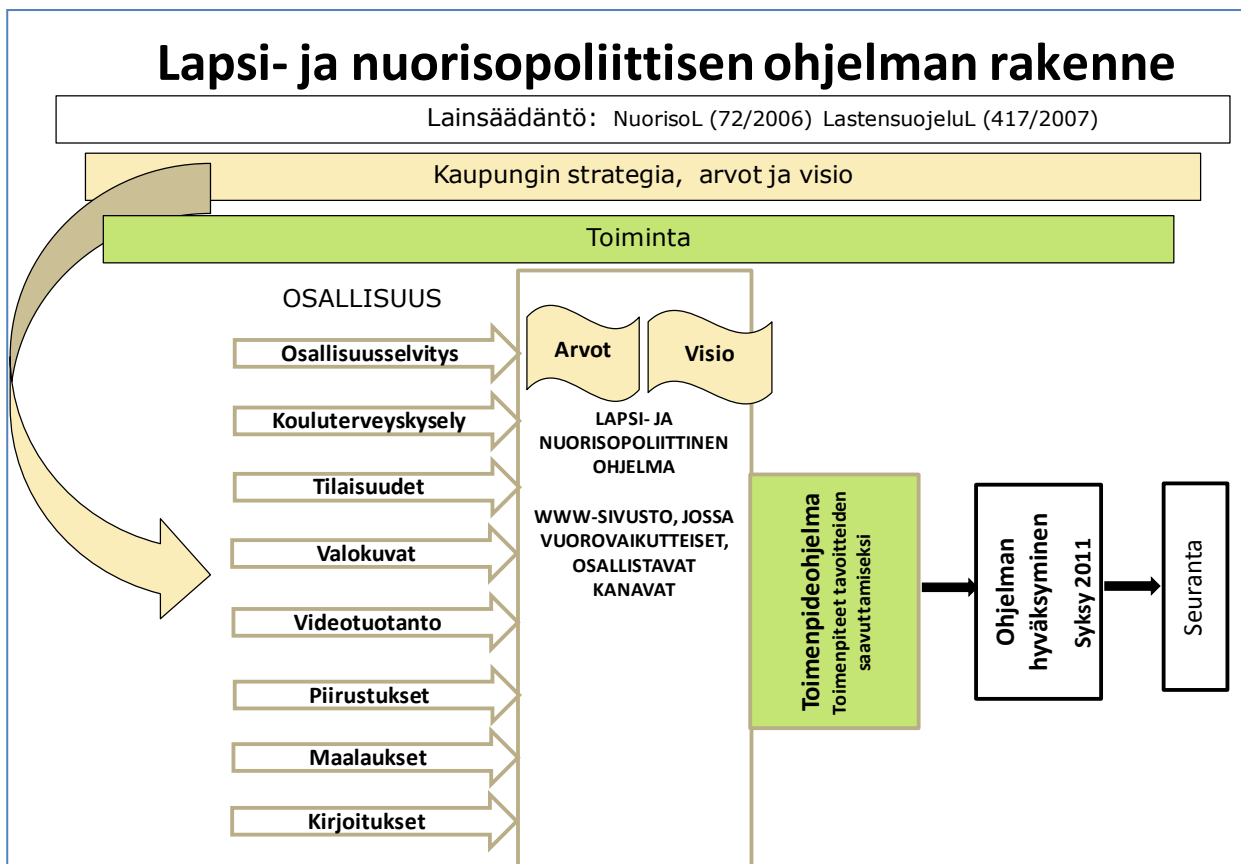
Osallisuusselvitys, Suomen Lasten parlamentti

Vastaajina 323 11- 17-vuotiasta lasta ja 125 aikuista

www.kauniainen.fi > osallisuusselvitys

- *Odotuksia aikuisilta:* kiinnostusta, arvostusta, luottamusta, kuulemista, tilaa, yhteishenki ja suvaitsevaisuus. Olkaa aikuisia!
- *Lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa* kouluruokaan, liikuntatiloihin, kaupunkiympäristöön, tapahtumiin ja toimintaan ja koulua koskeviin asioihin
- *He itse voivat edistää hyvinvointia, hyvää elämää, Kauniaisissa* olemalla aktiivisia, omalla käytöksellä, tuomalla esille mielipiteensä, huomioimalla muiden mielipiteet ja kantamalla vastuuta; elämällä terveellisesti, kantamalla ympäristövastuuta

6.2 Kauniaisten lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman rakenne

Kuva 2: Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman rakenne.

6.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuranta, Terveys 2015 indikaattorit

Taulukko 1.

Terveys 2015 – seuranta, Lapset ja nuoret

	Indikaattori	2002	2004	2006	2008	2010
Lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyy, terveydentila paranee ja turvallisuuteen liittyvät oireet ja sairaudet vähenevät merkittävästi	<i>Huoliseula, alueella 4-5 olevien alle 7-vuotiaiden lkm ja %-osuus</i>			6	5	
	<i>Erytisopetusta saaneiden lasten osuus ikäluokasta</i>		4,7 su 6,1 ru		2,5 su 6,9 ru	
	<i>Niiden osuus 8. ja 9.luokkalaisista, joilla on vähintään kaksi oiretta päivittäin (%)</i>	12	16	18	14	18
	<i>Koulukiusatuksi joutuneiden osuus 8 ja 9.luokkalaisista (%)</i>	6	7	5	6	8
	<i>Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa/ % 8 ja 9.luokkalaisista</i>	39	31	36	51	46
Nuorten tupakointi vähenee siten, että 16 -18-vuotiaista alle 15 % tupakoi; nuorten alkoholin ja huumeiden käyttöön liittyvät terveysongelmat kyetään hoitamaan asiantuntevasti eivätkä ne ole yleisempiä kuin 1990-luvun alussa.	<i>Päivittäin tupakoivien osuus 8.-9.luokkalaisista(%) ja lukion 1. ja 2.luokkalaisista</i>	17	11	11	9	12
		18	18	11	16	19
	<i>Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien osuus(%) 8. ja 9.luokkalaisista ja lukion 1 ja 2 luokkalaisista</i>	21 24	22 38	20 33	17 39	19 43
Suomalaisten tyytyväisyys terveyspalvelujen saatavuuteen ja toimivuuteen sekä koettu oma terveydentila ja kokemukset ympäristön vaikutuksesta omaan terveyteen säilyvät vähintään nykyisellä tasolla	<i>Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus eri ikäryhmissä yläkoulu lukio</i>	18	15	16	16	17
		14	16	15	18	12
<i>Koulujen sisäilman huonoksi kokevien osuus 8.-9.luokkalaisista</i>		54		52		

6.4 Ohjelman käsikirjoittajina lapset ja nuoret, materiaali

1. Päiväkotien piirustukset

Mistä minulle tulee turvallinen olo?

Miten tieto hankittiin?	3-6 -vuotiaat lapset
Lapsille annettu teema oli ”Mistä minulle tulee turvallinen olo?” Lapset piirsivät aiheesta kuvan, jonka alle kirjoitti joko lapsi itse tai lastenhoitaja lapsen kertomuksen siitä, mitä kuva kertoo. Piirustuksia teksteineen saatiin 85.	Useissa kuvissa oli lapsi isän, äidin ja /tai koko perheen kanssa. Usein he olivat käsi kädessä tai lapsi oli vanhemman sylissä. Jossakin kuvassa lapsi leikki ja turvallisuuden tunnetta toi vanhempien äänen kuuluminen toisesta huoneesta. Isommat lapset kuvasivat turvallisuutta myös liikenne- ja fyysisen ympäristön turvallisuudeksi. Piirustuksista nousi päällimmäiseksi kaksi teemaa: <i>rauhallinen, arkinen yhdessäolo ja koti.</i>

2. Koululaisten ottamat valokuvat

Mikä minulle on tärkeää?

Miten tieto hankittiin?	Valokuvien teemat, alakoulu	Valokuvien teemat, yläkoulu
Aiheena oli ”Mikä minulle on tärkeää?” kouluille jaettiin kertakäyttökamerat ja rehtoreille toimitettiin ohje kameroiden jaosta, teemasta, ajankohdasta ja siitä, mille luokille ja kuinka monelle kamerat on tarkoitus jakaa. Kuvia saatiin 300, kun tavoitteena oli, että kuvia olisi ottanut 140 lasta (max. 840 kuvaa).	lemmikit koti ja perhe ystävyyt harrastukset koulu tavaroita arjesta	ystävät luonto ja puhdas ympäristö Granin keskusta taide ja muut harrastukset koulu tavarat yhteydenpito (kännykät ym.) nautinto

Mihin haluan vaikuttaa?

Miten tieto hankittiin?	Valokuvien teemat, lukiot
Kouluille lähetettiin kertakäyttökamerat. Rehtoreille lähetettiin kirjalliset ohjeet aiheesta ”Mihin haluan vaikuttaa?” Kouluissa teema oli rajattu koskemaan vaikutusmahdollisuutta koulussa.	Kouluruokailu Hyvien työvälineiden hankinta (esim. kannettavat tietokoneet) Enemmän tekemistä ja tilaa/ paremmat puitteet kouluissa esim. välituntien aikana Enemmän luovuutta ja vapautta Kotitehtävien määrä Ympäristöstä stimuloivampi

3. Miten nuoret voidaan ottaa huomioon?

Yhteenveto ryhmätöistä nuorisotalolla 4.6.2010

- Vahvempi yhteisöllisyys- lapset ja nuoret pitää ottaa mukaan tekemään asioita yhdessä aikuisten kanssa. Jos lapset saavat olla mukana toteuttamassa ja tekemässä, he pitävät asioista huolta.
- Vanhempien ja muiden aikuisten ajankäytön priorisointi lasten ja nuorten hyväksi sekä aikuisten läsnäolo lasten ja nuorten arjessa
- Oppilaskuntien yhteistyötä pitäisi lisätä yläkouluissa ja lukioissa samalla tavalla kuin jo nyt alakouluissa
- Nuorten ”Granin ääni” – ryhmän aktivointi ja kehittäminen, mahdollinen puhe- ja läsnäolo-oikeus eri lautakuntien kokouksissa
- Päätäjien tiiviimpi yhteydenpito ja kontakti lasten ja nuorten kanssa, esim. kyselytunnit, vaalitentit päätäjätapaamisia
- Päätäjät voisivat liikkua esim. päivähoitossa/koulussa olevien lasten ja nuorten kanssa kaupungilla tai olla päiväkodin/ koulun toiminnassa mukana ja kuunnella lasten suoria mielipiteitä ympäristöstä ja paikoista, joissa lapset aikaansa viettävät
- Tulisi olla tilaisuuksia, joissa voisi konkreettisesti tutustua kunnallishallintoon
- KaunisGrani- lehteen pysyvä nuorten palsta, teemanumero tms.
- Urheilu- ja muissa seuroissa tulisi huomioida lasten ja nuorten toiveet, joita saataisiin selville esim. kyselyllä

4. Lapsi- ja nuorisopoliittiseen ohjelmaan liittyvä videotuotantohanke

Tejo -kokouksessa 18.2.2010 päätettiin, että kulttuuri- ja vapaa-aikatoimessa kartoitetaan videon teemojen viitekehystä. Tarkastelunäkökulmasta kaivattiin nuorten itsensä näköistä, jopa humoristista lähestymistä Kauniaisten elämään.

Matti Vanhasen II hallituksen lapsi- ja nuorisopoliittikan kehitysohjelmassa 2007-2011 mainittuihin mediakasvatustavoitteisiin (s. 31-34) päästäisiin todennäköisesti parhaiten, mikäli lapset ja nuoret kuvaisivat maailmassa itse sekä toteuttaisivat videon itse, sen sijaan, että ammattilainen haastattelisi heitä selvittääkseen heidän näkökulmiaan. Kulttuuritoimi teki yhteistyötä koulutoimen avainhenkilöiden kanssa. tämän nuorisopoliittisen medialukutaitohankkeen toteuttamiseksi osana koulutyön arkea.

Hanke suunniteltiin ja toteutettiin huolellisesti. Hankkeessa tuotettiin mm. käsikirja opettajille [> linkki](#) Aloituskokous oli 19.8.2010. Linkki www.kaunisGrani.fi

Osana ohjelman valmistelua toteutettiin Kauniaisten lasten – ja nuorten TV-uutisprojekti, johon osallistuivat kaikki paikalliset koulut alakoululaista lukiolaisiin. Oppilaita oli mukana noin 100.

Oppilaat miettivät heitä askarruttavia ja paikallisesti merkittäviä asioita ja kuvasivat niiden pohjalta uutisinserttejä. Osasta oppilaista muodostettiin erillinen ryhmä, joka kuvasi ja esitti uutisten lukijoiden osuudet sekä kokosi tehdyistä inserteistä valmiin uutislähetysten. Lasten ja nuorten uutislähetykselle tuli pituutta yli 20 minuuttia ja uutisaiheissa käsiteltiin mm. nuorten vapaa-ajan tilojen puutetta, kouluruokaa sekä ihmisten mielipiteitä Kauniaisista kauniina ympäristönä. Lasten ja nuorten uutisprojektia ohjasi koulujen opettajista sekä kulttuuripalvelujen henkilöistä koottu ohjausryhmä.

Videon teemoja: kouluruokailu, kansainvälisyys, ympäristö, yhteisöllisyys, kaikki on lähellä ja tuttua.

5. Maalaukset Kauniaisten kaupungin arvoista

- nuorten tulkinta kaupungin arvoista:
  - o Turvallisesti lähellä läpi elämän
  - o Aito yhteisöllisyys
  - o Elävä kaksikielisyys
  - o Luonnonläheisyys
  - o Ketterä kehittyminen

Kauniaisten kuvataidekoulussa on tehty 4-5 suurta maalausta, joista jokaiseen liittyy oppilaan kirjoittama kirjallinen selostus hänen maalamastaan arvosta.

6.5 Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tekemiseen osallistuneet tahot

<i>Pj.</i>	Karlsson-Finne, Anna Lena Ala-Reinikka, Tapani Eklund, Pertti Finn, Berg Krokkfors, Ylva Ström, Lena Tuohioja, Pauli Wahlstedt, Virva Waselius, Fredrik Moisala, Jarno	sosiaali- ja terveyslautakunnan edustaja kaupunginhallituksen puheenjohtaja yhdyskuntalautakunnan edustaja kaupunginvaltuuston puheenjohtaja ruotsinkielisen koululautakunnan ed. suomenkielisen koululautakunnan ed. sivistyslautakunnan edustaja liikuntalautakunnan edustaja nuorisolautakunnan edustaja vt. sosiaali- ja terveystoimen hall. päällikkö (10/2009 – 8/2010)
	Mollgren, Bjarne Nygård, Barbro Renman, Roger Rönkä, Antti Sorvanto, Jarkko	ruotsinkielisen koulutoimen johtaja kirjastotoimenjohtaja kansalaisopiston rehtori suomenkielisen koulutoimen johtaja vt. kaupunginkanslian hallintopäällikkö (6-11/2009)
	Tina Strandberg Tikkanen, Ulla Tommila, Susanna Widén, Torsten	kaupunginkanslian hallintopäällikkö (8/2010-) sosiaali- ja terveystoimenjohtaja (esittelijä) kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö (2/2010-) kaupunginjohtaja

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen johtoryhmä (TEJO)

Granlund-Blomfelt, Anna-Lena Hiitola, Annika Kärki, Jouni Ilonen, Susanna Renman, Roger Kaikkonen, Taru Moisala, Jarno Mollgren, Bjarne Pirvola-Nykänen, Helena Rönkä, Antti Strandberg, Tina Tikkanen, Ulla pj Tommila, Susanna Währn, Patrik	ympäristösihteeri varhaiskasvatuspäällikkö kulttuurituottaja vastaava hammaslääkäri kansalaisopiston rehtori sosiaalipalvelupäällikkö vt. sosiaali- ja terveystoimen hall. päällikkö koulutoimenjohtaja liikunnanohjaaja koulutoimenjohtaja kaupunginkanslian hallintopäällikkö sosiaali- ja terveystoimenjohtaja kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö johtava lääkäri
---	--

<i>Kauniaislaisten yläkoulujen ja lukioiden oppilaskuntien edustajat</i>	
Ehrnrooth, Christina	Gymnasiet Grankulla samskola
Latvakangas, Vaikko	Gymnasiet Grankulla samskola
Stenberg, Linnea	Gymnasiet Grankulla samskola
Borg, Emma	Hagelstamska skolan
Toikka, Charlie	Hagelstamska skolan
Werkman, Eddo	Kasavuoren yläkoulu
Härkönen, Heikki-Matti	Kauniaisten lukio

7 Kirjallisuutta

Aitamurto Tanja & Heikka Taneli & Kilpinen Petteri & Posio Matti: Uusi kultakausi. Sinä ja me. Miten siirrämmme yhdessä Suomen tulevaisuuteen, joka on jo täällä. Barrikadi-sarja No 21. Juva 2011.

Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.): Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 77. Helsinki 2008

Lasten ja nuorten tupakoimattomuuden edistäminen. Yhteinen vastuumme. Sosiaali- ja terveysministeriö Selvityksiä 2009: 58.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007-2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007: 41, Helsinki 2007

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. STM, Julkaisuja 2011:1.

Tehtävä Suomelle. Miten Suomi osoittaa vahvuutensa ratkaisemalla maailman viheliäisimpiä ongelmia. Maabrändivaltuuskunnan loppuraportti. 2010.

Tutut tuntemattomat. Raportti lasten ja nuorten nettituttavuuksista sosiaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset- Rädda Barnet

Kauniaisten talousarvio 2011 ja taloussuunnitelma 2011-2013.

Hyvinvointikertomus 2009 > www.kauniainen.fi

Mielenterveystyön kokonaissuunnitelma 2008-15

www.kauniainen.fi

Ehkäisevän päihdetyön strategia 2009-2015

www.kauniainen.fi

Lastensuojelun suunnitelma 2009-2015

www.kauniainen.fi

Lasten osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkoteissa

www.kauniainen.fi

Kouluterveyskysely

www.helsinginseutu.fi ja www.kauniainen.fi

Kauniaisten osallisuusselvitys 30.11.2010

www.kauniainen.fi